

Kritika

zett óriási tudása és személyes tapasztalata folyamatosan érezhető a könyv olvasása során: ahol csak lehet, párhuzamot von a különböző külföldi oktatási rendszerek között, így segítve az olvasók széleskörű ismeretszerzését ebben a témakörben. Tárgyilagos áttekintés jellemzi, melyben objektíven közli az információkat.

Ez a könyv nagyon hasznos tankönyv, ugyanis mélyrehatóan mutatja be a finn oktatási rendszer fejlődését, az ország történelmi, gazdasági hátterét is ismertetve. Hiteles tájékoztatás és mérlegelés jellemzi a felhozott anyagot. A könyv borítója is szolid, de mégis figyelemfelkeltő: a finn

zászló színeiben pompázik. A nyitott ablak számomra a határtalanságot, szabadságot jelenti.

Shalberg, P. (2013): *A finn példa*. Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, Budapest.

Józsa Szilvia

vezető konduktor – vezető tanár,
Move & Walk Iskola, Göteborg
(ELTE-PPK, Neveléstudományi Doktori
Iskola, PhD-hallgatója)

Szöveg – szövet – szövevény

Innovatív értelmezéseknek, újszerű interdiszciplináris megközelítéseknek, korszerű szemléletmódnak nyit teret Bence Erika Arachné szövege című kötete, mely az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara és a Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium által létrehozott Planta Könyvtár kiadványainak sorát gazdagítja. A sorozat szerkesztői és a szerző törekvései nyomán a kötet felsőoktatási segédanyagként funkcionál: praktikusán használható kézikönyv, melyben az irodalmi diskurzusok vizsgálatához szükséges tanulmányok, az elemzett szövegek és a vonatkozó szakirodalom egy helyen elérhető.

Bence Erika a kötet előszavában világosan összefoglalja célkitűzéseit: „A kötetben reprezentált kutatás legfőbb értelmezési stratégiája a jelölt visszafelé ható szempont: a múlt irodalmi történéseinek és jelenségeinek a jelen perspektívájából történő értelmezése, miként a legújabb magyar irodalom alkotásainak a múltra és a hagyományra kérdező/íródo jelenségeinek feltérképezése és megértése. A kötet kulcsszava tehát a korszakok, művek, diszciplínák közötti diskurzus és viszonyrend, stratégiája pedig az irodalom szövevényében felbukkanó gócpontok, az

alakulástörténeti sorokban megjelenő töréspontok vizsgálata és megértése.” Az irodalom hálózatos szövevény-jellegének felismerése arra ösztönzi a szerzőt, hogy kutatásai során szemügyre vegye az oda-vissza ható irodalom- és társadalomtörténeti mozgásokat, az irodalmi hagyomány dinamikus alakulását, az intertextuális átjárásokat, az interdiszciplináris vonatkozásokat.

Arachné – mint ismeretes – mitológiai alak, aki igencsak tehetséges volt hímző- és szövőmesterségben, s azzal kérkedett, hogy magánál Athénénél, e mesterségek

istennőjénél is kiválóbb. Miután versenyre keltek, Athéné, legyőzöttségét érezve, haragjában tönkretette Arachné munkáját, aki bánatában felakasztotta magát. Athéné megsajnálta, s visszaadta életét, melynek hátralévő részét szakadatlanul szövő pók alakjában kellett eltöltenie Arachnének. A találó címválasztást a szerző a következőképpen indokolja: „Az Arachné-legenda [...] a XIX. századi magyar irodalom alakulástörténeti folyamatait és jelenségeit értelmező kutatásunk metatörténete is; Arachné szőnyege az irodalom történeti szerveződéseről alkotott víziónk képi megjelenítése, metaforikus képzete: »hálózatos szövevény«.”

A szerző álláspontja szerint az irodalom korszerű értéke és oktatása csakis annak a megállapításnak a figyelembevételével valósulhat meg, hogy az irodalom nem önmagában álló jelenség, hanem éppen ellenkezőleg: társművészeti és multimediális összetettsége, képi meghatározottsága s az előbbieken említett szövevény-jellege a legfontosabb ismertetőjegye. Ha mindezeket a vonásokat figyelmen kívül hagynánk, számos változatos értelmezési stratégiát tévesztenénk szem elől, mely végső soron az irodalomértés lényegének elenyészéséhez vezetne. Bence Erika kötetében egy olyan komplex szemléletmódot kíván átadni olvasóinak, melynek segítségével megvalósulhat az irodalomtörténet hálózatos jellegének felismerése, az irodalom sokrétű szövevényének átlátása.

A kötet tanulmányai az 1772-ben megjelent Kártigám-történet és Vasagyi Mária 2009-es *Pokolkerék* című műve közötti időbeli fesztávot fogják be, öt fejezetre bontva. Az *Eszmény, erkölcs, értékrend* című rész tanulmányai Kazinczy Ferenc, Berzsenyi Dániel, Mikszáth Kálmán, Kemény Zsigmond, Jókai Mór és néhány további szerző műveit helyezik új megközelítésbe: a problémafelvetések termékenyítően hatnak az olvasóra, a művek korszerű szempontok szerint történő újraolvasására, továbbgondolására készítik. Külön figyelmet érdemel a *Báthory Zsigmond arcképe – Festmény és esszé Kemény Zsigmond Gyulai Pál című regé-*

nyében című írás, melyben a képzőművészet és az irodalom közötti kapcsolódási pontokat, átjárási lehetőségeket vizsgálja a szerző. Ezekkel az összefüggésekkel, perspektívákkal azért is lényeges foglalkozni, mert az irodalom társművészeti meghatározottsága nem csak az irodalom értéke, de tanítása szempontjából is megkerülhetetlen témakör. A szerző megállapítja: „A rajz és a kép az irodalmi nyelv epikai alaptényezőihez, illetve tropikus alakzataihoz tartozik; a kor, a táj vagy a jellem megjelenítésének és szemléletessé tételének, illetve az elvont jelentés, hangulat vagy érzéklet képivé lényegítésének eszközei. A képkalkotás ilyen értelemben nem irodalomidegen eljárás, a képzőművészeti alkotás irodalmi szövegbe transzponálása mégis nehézséget, pontosabban sajátos eljárást jelent: a nyelv eszközei révén kell megjeleníteni a nem nyelvi természetű jelenséget.”

A második fejezet (*Barokk látványkép és klasszicista minta*) írásai olyan 21. századi szerzők – Márton László, Vasagyi Mária, Schein Gábor – tollából született műveket vizsgálnak, melyek a 18–19. századi irodalomba szövődnek bele, az akkoriban keletkezett alkotásokkal lépnek produktív párbeszédbe, így hathatósan igazolják azt a tételt, melyre a kötet épül: „...az irodalom története inkább hasonlít egy meghatározott kapcsolódások szerinti szálak alkotta szövedékre, mintsem egyenes vonalú fejlődésre, vagy íves vonalvezetésű alakulásokra.” Márton László *Testvériség*-trilógiáját az 1772-es Mészáros Ignác-féle *Kártigám*hoz kapcsolja a szerző, s a hiányzó, 18. század végi késő barokk regényírás utólagosan keletkezett darabjaként értelmezi, érdekes és messzire vezető gondolatmenetet indítva el ezáltal, melyet a *Történelem, (napló) regény* című tanulmányában máris folytat. Vasagyi Mária *Pokolkerék* című művét új magyar barokk regényként definiálja, újra megcáfolva az irodalomtanításban elterjedt kronologikusságot, mondván: „...az egyes stílusok, korok és világlátások nem érnek évszámok jelölte korszakhatárokkal, statikusan véget.”

A romantika „génusza” című fejezet írásaiban is egymástól távol eső korszakok szerzői és alkotási vetülnek egymásra: az első két tanulmányban Vörösmarty Mihály *Liszt Ferenc*hez című művét és Szilágyi Domonkos *Apokrif Vörösmarty-kéziratát*, valamint Jókai Mór történelmi regényeit és Háty János *Dzsigerdilenjét* veti össze a szerző. A továbbiakban Mészöly Miklós *Sutting ezredes tündöklése* című írása kerül érdeklődésének középpontjába, melyet a 19. századi elbeszéléshagyományhoz közelít, *Képi hidak, nyelvi hidak* című írásában pedig Háty János novelláin keresztül szűri át az anekdota műfaját. Az utolsó írásban Spiró György *Messiások* című regényét és Kemény Zsigmond *Rajongókját* kapcsolja össze, mindvégig szemléltetve: az újraírás és újraalkotás, lebontva a rögzült értelmezési kereteket, újszerű interpretációs lehetőségeket teremthet, ami által gazdagodhat a recepciótörténet: régi és új korok művei egyaránt modern megvilágításba kerülnek.

A kötet felépítése logikus és gyakorlatias: az egyes tanulmányok után a szerző

rendre feltünteti az irodalomjegyzéket, az utolsó oldalakon válogatott bibliográfiát közöl, segítséget nyújtva a további vizsgáldásokhoz, míg a könyv második része a tárgyalt művekből vett szemelvényeket, verseket, novellákat és regényrészleteket tartalmaz. E megoldás rendkívül egyszerűvé és kényelmessé teszi az egyes témákba való legteljesebb belemélyedést. A kötet – az előbbieken kifejtett érdemeit tekintve – hasznos és motiváló segítsége lehet egyetemi hallgatóknak, oktatóknak, kutatóknak egyaránt.

Bence Erika (2012): *Arachné szőnyege – A magyar irodalom alakulástörténeti szövevénye a XVIII. század végétől napjainkig*. Újvidéki Egyetem Bölcsésztudományi Kar – Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium, Újvidék.

Szollár Anna

Újvidéki Egyetem BTK, hallgató

Levélben értesítsen engem!

A Göttingische Gelehrte Anzeige 1803. 67. számában recenzió jelent meg Czenk in Ungern címmel. A recenzió szerzője August Schlözer professzor, a kelet-európai történelem és politika szakértője volt. A recenzált könyv pedig a három kötetes Catalogus Bibliothecae Hungaricae Francisci com. Széchényi, mely magyar szerzők és a magyarok dolgaival foglalkozó művek (Hungariam et Hungaros) katalógusát adja. Az első 2 kötet Sopronban jelent meg 1799-ben, a 3. kötet, az Index, Pesten 1800-ban. Schlözer melegen méltatta a könyv érdemeit: „So hat die Ungrische Nation zu einem so vollständigen Apparatu litterario Hoffnung, dessen gleichen sich wenig andere Nationen zu rühmen haben.”

Gróf Széchényi Ferenc a háromkötetes katalógusban közzétett 7000 kötetnyi hungarica-gyűjteményét 1802. november 15-én a magyar nemzet-

nek ajándékozta. A saját költségén kinyomtatott katalógust pedig szétküldte Magyarországon és Európában, hogy a művelt világot tájékoztassa a magyarság kulturá-